

KAZIMIERZ ŁĘCZYCKI
Akademia Podlaska w Siedlcach

PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W OBSZARACH WIEJSKICH

Obrady Międzynarodowej Konferencji Naukowej, którą zorganizowały wspólnie Katedra Agrobiznesu Akademii Podlaskiej w Siedlcach oraz WPODR w Szepietowie (woj. podlaskie) były podstawą do analiz i refleksji na temat aktualnego stanu i perspektyw rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach wiejskich. Zagadnienia te dopiero wchodzą w obszary zainteresowań zarówno polityki gospodarczej jak i polityki rolnej w naszym kraju. Jednocześnie trzeba stwierdzić, że w warunkach gospodarki rynkowej, jak to potwierdzają doświadczenia krajów wysokorozwiniętych gospodarczo, rola małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) w prawidłowym funkcjonowaniu gospodarki jest bardzo duża. W rozwoju obszarów wiejskich ich znaczenie potęguje jeszcze fakt, że w zasadzie nie ma innej możliwości poprawy warunków życia mieszkańców wsi jak tylko poprzez tworzenie nowych miejsc pracy poza bezpośrednią produkcją rolniczą. Przy czym należy pamiętać o tym, że chodzi tutaj głównie o miejsca pracy w działalności wytwórczej.

Za ważny czynnik charakteryzujący daną problematykę można uznać różnorodność szczegółowych zagadnień, które zostały zaprezentowane w referatach i wystąpieniach na konferencji. Jednym z najczęściej poruszanych tematów był problematyka szeroko rozumianego finansowania, tworzenia i dalszego rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach wiejskich. Małe zasoby kapitałowe (rzeczowe i finansowe) potencjalnych założycieli firm uznawane były często za jeden z głównych czynników ograniczających ich rozwój. Zwracano również uwagę na fakt, że rozwój MSP ogranicza wysokie oprocentowanie kredytów inwestycyjnych i obrotowych jak również wysokie zabezpieczenie majątkowe kredytów. Niezbyt sprzyjająca małym i średnim przedsiębiorstwom jest polityka kredytowa prowadzona przez banki oraz władze rządowe i samorządowe. Oznacza to, że podobnie jak i w innych gałęziach i sektorach naszej gospo-

darki, również i w tym obszarze (chyba szczególnie dotyczy to terenów wiejskich) MSP mają poważne trudności z finansowaniem swojego funkcjonowania i rozwoju.

Należy zwrócić uwagę na 2 aspekty problemu. Po pierwsze jest bardzo trudne udane wprowadzenie na rynek firmy tworzonej w oparciu o własne zasoby finansowe, natomiast po drugie, to konieczna jest zdecydowana poprawa poziomu wiedzy potencjalnych założycieli firm w obszarach wiejskich z zakresu marketingu, technik sprzedaży, organizacji i zarządzania, motywowania do pracy, finansów, rynku itp. Łączy się to ściśle ze zmianami w sposobie myślenia. Rozumienie tych zagadnień dotyczy również władz na szczeblu gminy czy powiatu.

Interesującą częścią przygotowanych na konferencję materiałów oraz głosów w samej dyskusji była problematyka aktywności w życiu społecznym i gospodarczym mieszkańców wsi oraz małych miasteczek. Przewijał się w trakcie wypowiedzi, powszechnie znany pogląd, iż w pierwszej kolejności mieszkańcy obszarów wiejskich muszą sobie pomóc sami.

Jednym z ważnych, poruszanych tematów była kwestia przedsiębiorczości. Można chyba uznać, że została ona zaprezentowana na konferencji interesująco, ponieważ w pierwszej kolejności przedstawiono referaty o charakterze teoretycznym, natomiast w dalszej części zostały zaprezentowane prowadzone w różnych ośrodkach akademickich na terenie kraju, wyniki badań empirycznych. Niewątpliwie mają one charakter nowatorski, ale był to kolejny krok w kierunku objaśniania mechanizmów funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach wiejskich.

Do interesujących, może i niekiedy kontrowersyjnych stwierdzeń, należy zaliczyć następujące:

- ze względu na dużo formalności biurokratycznych związanych z uzyskaniem kredytu preferencyjnego korzyści z niższego jego oprocentowanie nie zawsze przewyższają koszty związane z ich uzyskaniem;
- pozostawienie przez rząd niedoświadczonych, młodych przedsiębiorców ostrym regułom wolnorynkowym było dużym błędem, który także przyczynił się do zahamowania inicjatyw przedsiębiorczych;
- prowadzenie nawet najmniejszej firmy wymaga wszechstronnej wiedzy technologicznej, ekonomicznej i prawniczej;
- na rozwój przedsiębiorczości w okolicznych gminach wywiera bardzo silny wpływ duży ośrodek miejski;
- występuje paradoksalna sytuacja, że rolnicy z jednej strony opowiadają się za własnością prywatną, natomiast z drugiej nie akceptują skutków działania praw rynkowych.

Na konferencji zwracano również uwagę na podstawowe korzyści wynikające z zespołowego prowadzenia działalności gospodarczej, takie jak między inny-

mi: szybka możliwość znalezienia rynków zbytu, kontraktacja większych partii wytworzonych towarów, obniżka kosztów wytworzonych towarów, obniżka kosztów zakupu surowców, wspólne organizowanie i prowadzenie szkoleń, marketingu itp. Jedną z form takiego działania jest spółdzielczość. Na marginesie warto zaznaczyć, że popularyzowana w ostatnim czasie problematyka grup producenckich i marketingowych poruszana był sporadycznie. Za interesujące można było uznać wypowiedzi analizujące możliwości wykorzystania doświadczeń ruchu spółdzielczego w takich krajach jak Dania czy Francja w warunkach rolnictwa polskiego. Zwrócono również uwagę na fakt, że niezbędne jest zatarcie negatywnych wspomnień o spółdzielczości, które są konsekwencją jej funkcjonowania w warunkach gospodarki centralnie zarządzanej. Niezbędna do tego jest wzmożona praca szkoleniowo-informacyjna i przybliżenie w ten sposób rolnikom prostych form spółdzielczych. Użyty w tym miejscu termin „praca szkoleniowo-informacyjna” bardzo przypomina używane pojęcia w warunkach gospodarki centralnie zarządzanej. Skłania to do wyciągnięcia wniosków, że z punktu widzenia metodyki i nazewnictwa pewnych zjawisk społecznych i gospodarczych formy ustrojowe mają mniejszy wpływ na ich prezentację.

Z problematyką przedsiębiorczości w obszarach wiejskich nierozłącznie są związane takie zagadnienia jak: mentalność rolników i sposób ich myślenia, aktywizacja gospodarcza, innowacje, doradztwo, przejawy przedsiębiorczości. Podstawowym czynnikiem różnicującym tempo wprowadzania innowacji do gospodarstwa rolniczego jest zbyt niski stopień wykorzystania sprawdzonych w praktyce badań i eksperymentów, niepewność oraz konieczność stosowania dodatkowych nakładów.

Coraz większe zainteresowanie wzbudza wśród mieszkańców obszarów wiejskich tworzenie gospodarstw agroturystycznych. Zwracano uwagę na fakt, że jest to rodzaj działalności gospodarczej wymagający relatywnie mało nakładów finansowych oraz bazuje na istniejącym w gospodarstwie zapleczu mieszkaniowym i produkcyjnym.

Na możliwości rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach wiejskich należy również spojrzeć w układzie rodzajów podejmowanych działalności gospodarczych. Jest rzeczą naturalną, że zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego są najbardziej predysponowane do funkcjonowania i rozwoju na tym terenie. Zwracana była szczególna uwaga na bariery utrudniające ich rozwój. Akceptację uzyskiwała teza, że w przemyśle spożywczym coraz większą pozycję będą miały integrowane kapitałowo, duże firmy, natomiast ich uzupełnieniem na rynkach lokalnych pozostaną małe zakłady. Jednak podstawowe warunki ich rozwoju to sprostanie wymogom nowej ustawy weterynaryjnej mającej obowiązywać od 2002 r., a dotyczącej procesów dostosowawczych do wymogów Unii Europejskiej.

Problematyka małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach wiejskich (i nie tylko) staje się przedmiotem coraz większego zainteresowania, dociekań i badań naukowych. Charakterystyczny jest bardzo szeroki zakres problemów związanych z analizą funkcjonowania tej sfery naszej gospodarki. Jednak jest on oczywisty, ponieważ podstawowe funkcje realizowane w firmie (organizacji) są zbliżone do siebie bez względu na jej wielkość. Innym zagadnieniem są niewątpliwie problemy związane z okresem tworzenia i wprowadzania do życia społecznego i gospodarczego nowych struktur, a do takich należą oczywiście MSP. Przemiany ustrojowe, z którymi mamy do czynienia w naszym kraju po 1990 roku, związane są nierozłącznie z koniecznością zmian w sposobie myślenia i mentalności przeciętnego człowieka, odzwyczajonego od samodzielności, inicjatywy, kreatywności itp. Czynniki samodzielności ma szczególne znaczenie w procesie tworzenia nowych firm, ponieważ jest ona w zasadzie ich istotą.

Na zakończenie niniejszych rozważań należy stwierdzić, że małe i średnie przedsiębiorstwa są niewątpliwie wielką szansą dla gospodarczego rozwoju terenów wiejskich. Należy żywić nadzieję, że pierwsze dostrzegane już błędy w prowadzeniu małych i średnich przedsiębiorstw będą korygowane, co umożliwi ich szybszy rozwój.